

Units per la bibliofília (i 2)

La Biblioteca de Catalunya ha presentat una exposició que mostra com la passió per les edicions acurades va relacionar Jaume Pla i Camilo J. Cela

F

Francesc X. Puig Rovira ens ofereix la segona i última part de l'article dedicat a la tasca de Jaume Pla editant llibres de bibliòfil amb Cela

Una anècdota entorn del llibre *Gavilla de fábulas sin amor* és que Cela decidí vendre els drets d'edició a Propyläen Verlag de Berlín; la decisió provocà un cert disgust inicial a Jaume Pla, perquè no se l'havia tingut en compte en la decisió. Els alemanys iniciaren el procés de traducció del text i de reproducció de les imatges, però en aquest darrer aspecte, toparen amb dificultats en la manera d'aconseguir una reproducció precisa. No se'n sortiren, hagueren d'acceptar el fracàs i de demanar l'ajut a Jaume Pla perquè s'encarregués de fer l'edició a Barcelona. A Pla l'omplí de satisfacció i li serví de desgreu del disgust inicial. El llibre acabat sortí dels tallers de Sadag l'any 1968, gairebé idèntic que el de l'edició primera de 1962, amb el peu editorial de la firma alemanya, però amb el peu d'impremta de Sadag.

A la col·lecció Príncipe Don Juan Manuel es publicaren altres dos llibres amb text de Cela. Un, que és el tercer editat, porta per títol *El solitario y Los sueños de Quesada*, amb dibuixos de Rafael Zabaleta (Quesada, Jaén, 1907-1960). D'alguna manera és un homenatge pòstum de Cela a un artista i amic que admirava. En realitat es tracta d'una sèrie de 32 dibuixos de Zabaleta, en base als quals Cela escriví un text, o una col·lecció de textos, per fer-ne l'edició. El tiratge fou de 299 exemplars; s'acabà d'editar el 1963. El darrer llibre de Cela a la col·lecció, *La familia de Pascual Duarte*, està il·lustrat amb "41 fustes triades per Jaume Pla". Com un *divertimento*, l'artista tingué l'ocurrència d'aplegar una selecció de trossos de fustes velles, de duresa i textura idònies per ser emprades fer gravar-hi xilografies, que ja presentessin un aspecte superficial amb formes geomètriques aconseguides pel pas del anys, pel desgast, per l'atac dels agents naturals, o per alguna altra causa sobrevin-

guda. Aquestes fustes, amb la preparació adequada per servir com una matriu xilogràfica, podien ser estampades i causar un efecte decoratiu agradable. Procedien de fragments de travesses ferroviàries, d'arbres vells sense vida o d'algun altre objecte nimí. Pla les presentà al fuster o ebenista

Jaume Pla i Cela es van crear unes 500 cartes

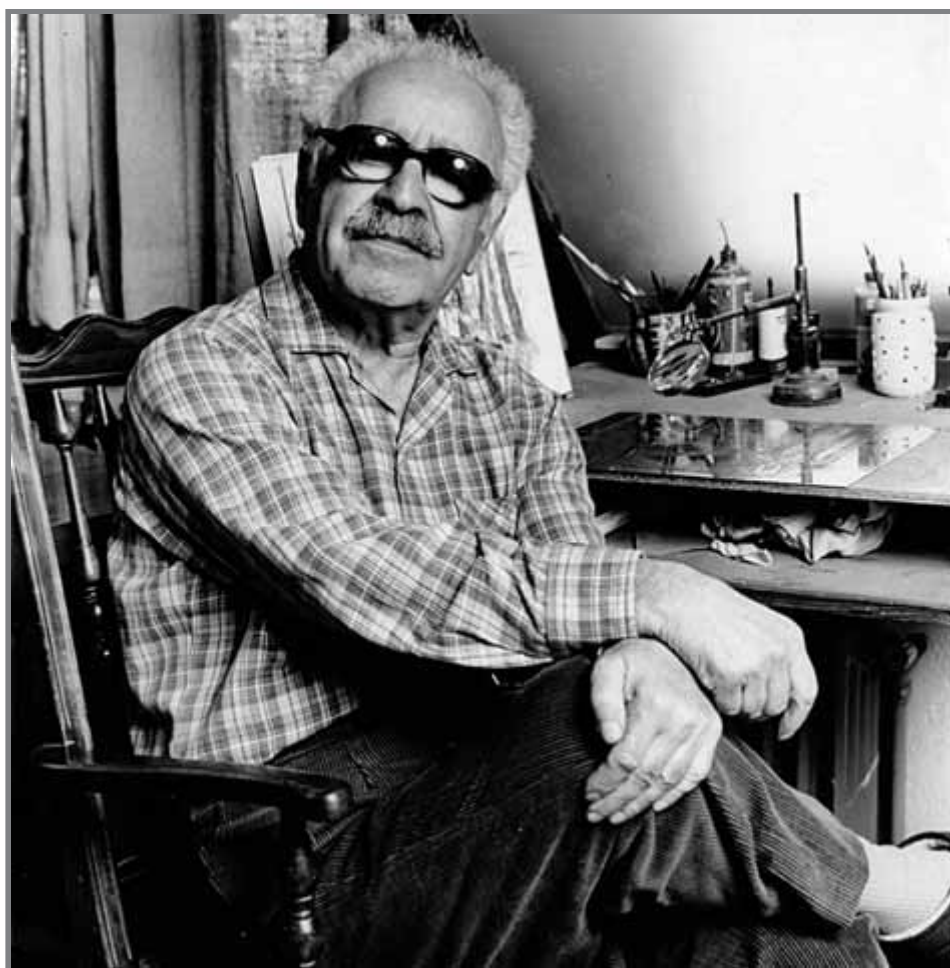
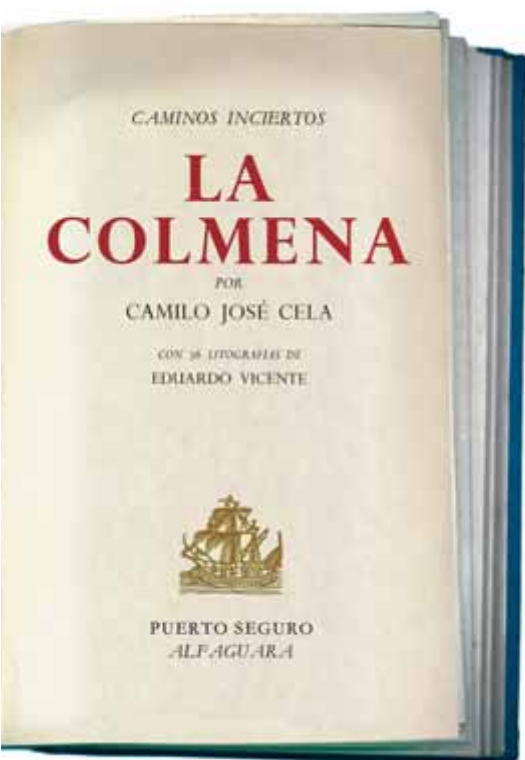
que li preparava les planxes per gravar xilografia, i un cop preparades les estampà. El resultat aconseguit fou el d'un gravat abstracte que cridà l'atenció. A Cela li agradà la idea. El tiratge del llibre fou de 210 exemplars. Reiterem que tots aquests llibres foren impresos per Sadag.

Les edicions que acabem de comentar no són les darreres impulsades per Cela. L'any 1965, va crear a Madrid l'Editorial Alfaguara, que es posà en marxa amb diverses col·leccions de llibres il·lustrats se-

lectes, dedicades a obres del mateix Cela i d'altres autors triats per ell. També les dirigeix Jaume Pla i s'imprimeixen a Sadag. Hi participen il·lustradors afins i triats per Cela (Lorenzo Goñi, potser el principal, Eduardo Vicente, Agustín Redondela, Hipólito Hidalgo de Caviedes, Frederic Lloveras, Juan Esplandiú); Pla també hi participa com a il·lustrador.

M'atreveixo a opinar que, per mitjà de Jaume Pla, Cela va descobrir i va penetrar a fons en el món de la bibliofília; i afegiria que, també, en el món del llibre il·lustrat (de bibliòfil o comercial). Abans del 1958 són escasses les obres de Cela que contenen il·lustracions. La seva aportació a la bibliofília és notable i poc coneguda. Iniciada conjuntament amb Jaume Pla, amb qui durant uns anys la relació és intensa i fructífera. De les edicions en tenen cura tots dos, que amb una bona entesa contemplen i discuteixen els detalls més notables de l'execució de cada llibre. Hi ha i es conserven unes 500 cartes inèdites creuades entre els dos. Algunes tracten només de qüestions de la comptabilitat de les edicions: pressupostos, cobraments i pagaments, despeses pròpies de l'execució dels llibres i altres de complementàries; la indagació d'aquests temes estrictament materials no deixa d'aportar notícies sobre l'actitud dels que en són responsables, encara que l'interès

corresponent no sigui bàsic per a la història de l'edició i dels seus artífexs. Però deixant de banda aquest vessant, les cartes aporten informació dels problemes relacionats amb l'edició, la seva complexitat, les diverses actituds del personal que hi està implicat, en aquest cas concret Camilo J. Cela i Jaume Pla. Això em fa pensar en l'interès que tindria la publicació d'aquestes cartes per als amants del llibre i els experts. A partir del 1968, les cartes es van espaïant i fa la sensació que la relació

Camilo José Cela (a l'altra pàgina), en l'època en què va conèixer Jaume Pla (en aquesta pàgina), que veiem en edat madura. A dalt, dues mostres d'edicions amb gravats de Jaume Pla / ARXIU

dia algú ben documentat i que sàpiga exactament de què va, parlarà dels nostres llibres. Fins avui no s'ha fet mai i no ho ha fet ningú." Això és el que, modestament, he procurat esbossar en aquest article; l'exposició organitzada per la Biblioteca de Catalunya haurà estat una contribució destacada.

En la col·laboració entre Pla i Cela destaquen diversos aspectes: la relació entre dues persones notables i singulars, que pels seus temperaments forts podrien haver tingut discrepàncies serioses; certament n'hi hagué algunes, però l'entesa entre ells fou relativament fàcil, ja que ambdós aspiraven a la perfecció de la seva obra; les diferents facetes d'aquesta relació; l'obra que en surt gràcies a una col·laboració ben portada; que l'un i l'altre dels dos actors fan aportacions que milloren l'obra; que les millors edicions dels llibres de Cela són les realitzades en col·laboració amb Jaume Pla, i ahora es poden comptar entre els millors llibres de bibliòfil dirigits per ell; i el fet que tota aquesta obra hagués estat executada i impresa per Sadag, un taller molt important, precisament de Barcelona, ja desaparegut, víctima de la crisi del sector tipogràfic.

M'ha costat trobar informació d'aquest taller, un dels que en el seu temps té més prestigi pels treballs tipogràfics de qualitat, que honora la ciutat de Barcelona. Per altra banda, les principals edicions de les obres de Cela, en els temps millors de l'activitat creativa, abans de l'etapa, diguem-ne, de glòria, van sortir d'editorials de Barcelona: Zodiaco, Destino, Planeta, etc. *

es va esvaïnt, però mai no es trenca del tot. La col·laboració mútua s'extingeix i Jaume Pla reprèn les seves edicions de La Rosa Vera.

El 1982 vaig escriure una monografia de Jaume Pla, publicada per La Rosa Vera, per a la qual vaig emprar la informació verbal i documental que ell em va facilitar, complementada amb dades d'altra procedència. En el text vaig fer esment d'alguns llibres dirigits per Pla amb textos de Cela, però no hi vaig donar la importància que

hi he percebut fa pocs anys (especialment el 2014, en la commemoració del centenari del naixement de Pla). Pla va estar d'acord en el text que li vaig presentar i no em va fer veure més del que vaig escriure. Després he copsat la rellevància que té com a fenomen conjunt, que no és només una suma d'episodis aïllats.

En el seu llibre *Famosos i oblidats* (La Campana, 1989), Jaume Pla dedica un capítol a Camilo J. Cela, i a la col·laboració amb ell "llarga i profitosa". I diu: "Algun

P
Pla i Cela eren dues persones notables i singulars que pels seus temperaments forts podrien haver tingut discrepàncies serioses. N'hi hagué, però l'entesa entre ells fou relativament fàcil

Libres